

विशेष लेख...

अंमली पदार्थांच्या तस्करीमध्ये महिलांचा वाढता सहभाग चिंताजनक

— प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

अंमली पदार्थांच्या तस्करीमध्ये महिलांचा वाढता सहभाग ही अत्यंत चिंताजनक बाब ठरत आहे. विशेषतः महाराष्ट्रात, मुंबई आणि नाशिकसारख्या शहरांमध्ये मेफेड्रॉन आणि हेरोईनसारख्या अमली पदार्थांच्या रिक्टमध्ये महिलांची सक्रिय भागीदारी समोर आली आहे.

अंमली पदार्थांची तस्करी आता केवळ पुरुष गुन्हेगारांपुरती मर्यादित राहिलेली नाही. अमली पदार्थांविरुद्धी पथकांच्या कारवायांमध्ये अनेक महिलांना अटक करण्यात आली आहे.

मेफेड्रॉन ड्रग अर्थात एमडी तस्करीच्या गुन्हात महिलांचा वाढता सहभाग धोक्याची घंटा ठरत आहे. या आधी इंदिरानगरमधील छोटी भाभी, झुजमाफिया ललित पानपाटीलची मैत्रिण प्रजा कांबळे व अर्चना निकम यांना एमडी प्रकृती गुन्हात पकडले आहे. तर गत वर्षी ऑक्टोबर महिन्यात संशयित हिना शेख हिंस तिचा पती व भावासह अंमली पदार्थांच्या साठ्यासह पकडले. त्यानंतर आता अंमली पदार्थांविरुद्धी पथकाने केलेल्या तीन महिलांना पकडले. या तिन्ही महिला एमडीचे सेवन करता करता विक्री करत असल्याचेही उघड झाले आहे. त्यामुळे एमडी विक्री, साठा करणाऱ्यांमध्ये महिलांचा वाढता सहभाग पोलिसांसमोर आव्हान निर्माण करत आहे.

मुंबईत ऑक्टोबर २०२१ मध्ये एका महिला ड्रग सप्लायरकडून ७ किलो हेरोईन जप्त करण्यात आले होते, ती १० वर्षांपासून या व्यवसायात सक्रिय होती. तसेच, एप्रिल २०२६ मध्ये टिटवाळ्यात एका महिलेला ६ कोटींच्या एक्स्टसी गोळ्यांसह अटक करण्यात आली. टिटवाळ्यातून अटक करण्यात आलेल्या ट्रक्स सप्लायर महिलेला तिचा लिविंग पार्टनर अमीर सय्यद आणि इरफान अन्सारीला न्यायालयाने २८ पर्यंत पोलीस कोठडी सुनावली आहे. मुंबईसह महाराष्ट्रातील अनेक शहरे तसेच गोवा गुजरात पर्यंत या ट्रकचे जाळे पसरण्याचा संशय आहे तसेच आरोग्यीचे आंतरराष्ट्रीय अग्नी पदार्थ तस्कर डोळ्यांशी कनेक्शन असल्याची माहिती देखील समोर आली आहे.

झुज माफिया महिलांना ह्युमन कुरिअर म्हणून वापरतात, कारण महिलांची तपासणी कमी होते आणि संशय कमी येतो. नायजेरियन किंवा आफ्रिकन नागरिक भारतीय महिलांशी लग्न करून त्यांना ड्रग तस्करीसाठी वापरत असल्याचे एनसीबीच्या तपासात समोर आले आहे.

उत्तर भारतातील महिलांनाही अमली पदार्थांच्या तस्करीसाठी टार्गेट केले जाते. असल्याचा धक्कादायक प्रकार समोर आला आहे. एनसीबीच्या मुंबई आणि दिल्ली युनिटने कारवाई करत दोन इथोपियन नागरिक आणि भारतातील एका महिलेला अटक केली होती. अटक केल्याच्या चौकशीत हा धक्कादायक प्रकार समोर आला आहे.

आफ्रिकन नागरिक उत्तर भारतातील महिलांना टार्गेट करून त्यांच्याशी लग्न करतात आणि त्यानंतर त्यांचा अंमली पदार्थांच्या तस्करीसाठी वापर करून घेत असल्याचे उघड झाले आहे. आफ्रिका खंडातील अंमली पदार्थांच्या तस्करांना भारतात ड्रग्स हब्स बनवायचे असल्याचेही समोर आले आहे. तसेच, भारतीय सागरी सीमेचाही वापर अंमली पदार्थांच्या तस्करीसाठी होत असल्याचेही उघड झाले आहे.

आफ्रिकन नागरिक भारतीय महिलांशी विवाह करून त्यांचा वापर तस्करीसाठी करतात. भारतातील पाण्याचा वापर अंमली पदार्थांच्या तस्करीसाठी होत असल्याचे उघड झाले आहे. तसेच, अफगाणिस्तान, म्यानमारमध्ये आढळणाऱ्या ड्रग्स देखील भारतातून आणले जात असल्याचेही खुलासा चौकशीत झाला आहे. काही दिवसांपूर्वी करण्यात आलेल्या कारवाई दरम्यान, दोन इथोपियन नागरिक आणि एका भारतीय महिलेला अटक करण्यात आली होती. त्यावेळी त्यांच्याकडून ५ किलोचे कोकेन जप्त करण्यात आले असून त्याची किंमत ५० कोटी एवढी आहे.

आर्थिक चणचण, बेरोजगारी, वैवाहिक समस्या, मानसिक आरोग्य समस्या, किंवा जोडीदाराच्या प्रभावामुळे अनेक महिला या दलदलीत ओढल्या जात आहेत.

भारतातील ड्रग्स (अंमली पदार्थ) वापरणाऱ्या महिला अत्यंत गंभीर आणि बहुआयामी समस्यांना तोंड देत आहेत. यामध्ये हिंसाचार, आर्थिक शोषण आणि सामाजिक कलंकाचा समावेश आहे.

ड्रग्स वापरणाऱ्या महिलांना घरगुती हिंसाचार, लैंगिक शोषण आणि शारीरिक अत्याचाराचा मोठा धोका असतो. अनेक महिलांना ड्रग्सच्या बदल्यात लैंगिक शोषणाचा सामना करावा लागतो. या महिला अनेकदा असुरक्षित वातावरणात राहतात, ज्यामुळे त्यांच्यावर हिंसाचार होण्याची शक्यता वाढते. अनेक महिलांना निवारा केंद्रांचा अभाव किंवा असुरक्षित घरांमध्ये राहावे लागते. बऱ्याच महिलांना कमी वेतन मिळणाऱ्या कामात अडकवले जाते किंवा त्यांची आर्थिक स्थिती हलाखीची असते. ड्रग्सची गरज भागवण्यासाठी त्यांना सेक्स वर्क किंवा ड्रग्सची तस्करी करण्यासारख्या बेकायदेशीर मार्गांचा अवलंब करावा लागतो. अनेकदा ड्रग्स माफिया या महिलांचा वापर कुरियर म्हणून करतात, कारण महिलांवर संशय कमी येतो आणि त्यांची तपासणी सहज होत नाही. काही महिला स्वतःच्या व्यसनाची गरज भागवण्यासाठी ड्रग्सच्या वितरणात अडकल्या जातात.

महिलांसाठी विशेष व्यसनमुक्ती केंद्रे कमी आहेत, ज्यामुळे त्यांना उपचार घेणे कठीण जाते. बरीच केंद्रे पुरुषांच्या गरजा लक्षात घेऊन बनवलेली असतात, ज्यामुळे स्त्रियांना तिथे जाणे अवघड होते. सामाजिक कलंक: ड्रग्स घेणाऱ्या महिलांना समाजाकडून आणि कुटुंबाकडूनही बहिष्कृत केले जाते, ज्यामुळे त्यांची मानसिक स्थिती अधिक खालावते आणि त्या उपचारासाठी समोर येत नाहीत

महिलांचा ड्रग्स तस्करीतील सहभाग केवळ कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठीच नाही, तर सामाजिकदृष्ट्याही मोठा धोका आहे. यावर नियंत्रण मिळवण्यासाठी अमली पदार्थांविरुद्धी पथके विशेष मोहीम राबवत आहेत.

मराठी असे आमुची मायभाषा, हिच्या कीर्तीचे तेज लोकी चढे ! हे गीत मराठी गौरवगीत म्हणून ओळखले जावे

ना. गो. नांदापूरकरांचे अमर गीत, पंडित नाथ नेरळकर यांचे संगीत लाभलेल्या गीताला पुन्हा एकदा उजाळा

ज्योतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर - मराठी साहित्य विश्वातील सुप्रसिद्ध कवी ना. गो. नांदापूरकर यांनी सुमारे १२५ वर्षांपूर्वी एक ऊर्जादायी आणि प्रेरणादायी मराठी गीत रचले होते. आजही प्रत्येक मराठी मनाला स्फूर्ती देणारे हे गीत त्यांच्या जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त पुन्हा रसिकांसमोर सादर करण्यात येत आहे.

हे गीत खऱ्या अर्थाने मराठी गौरवगीत म्हणून ओळखले जाऊ शकते. प्रत्येक मराठी माणसाच्या अभिमानाला साद घालणारे, सांस्कृतिक ओळख जपणारे हे गीत

काळाच्या कसोटीवर आजही तितकेच प्रभावी आहे. सुमारे ५० वर्षांपूर्वी या गीताला पंडित नाथ नेरळकर यांनी अत्यंत सुरेख आणि भावपूर्ण संगीत दिले होते. विशेष म्हणजे याच गीताच्या सादरीकरणाने आकाशवाणी औरंगाबाद केंद्राचे उद्घाटन झाले होते. या गीताची खासियत म्हणजे ते तीन वेगवेगळ्या रागांमध्ये आणि तीन भिन्न तालांमध्ये हे गीत रचले गेलेले आहे. गीत गेले होते गतस्मृति...

सुरुवातीला अनेक संगीतकारांनी या गीताच्या शब्दांना नकार दिला होता. मात्र, जेव्हा हे गीत पंडित नेरळकर यांच्याकडे आले, तेव्हा

त्यांनी त्याला अप्रतिम चाल बांधून, संगीतबद्ध करून त्याचे मूळ सौंदर्य

वाढविले. काही काळ हे गीत विस्मृतीत गेले होते; परंतु नव्या पिढीपर्यंत या अमूल्य गीताचा वारसा पोहोचवा, या उद्देशाने त्याला पुनरुज्जीवन देण्याचा उपक्रम हाती घेण्यात आला आहे.

या उपक्रमांतर्गत संजीव कुलकर्णी यांच्या संयुक्त विद्यमाने हे गीत व्हीडिओ स्वरूपात तयार करण्यात आले असून, ते दि. सोप्रानोस रेकार्डिंग स्टुडिओ आणि अधिकृत यू ट्यूब चॅनेलवर महाराष्ट्र दिन, १ मे रोजी प्रदर्शित होणार आहे.

कलाकार व तांत्रिक सहकार्य या गीताला संजय जोशी, किरण

देशपांडे, जयंत नेरळकर, अभिरुची देशपांडे, प्राजक्ता जोशी, हेमा उपासनी यांच्या स्वरांचे कौण्डे लाभले आहे. वाद्यसंगतमध्ये तबला जगमित्र लिंगाडे, व्हायोलिन कृष्णा नटराजन तर बासरीवर राज सोनार यांचे सुमधूर धून आहे. संगीत संयोजन साहिल पवार यांचे आहे. रेकार्डिंग, मिक्सिंग आणि मास्टरिंग पूर्वेश झाडे यांचे असून, व्हीडिओ शूटिंग सौरभ मिराशी यांचे आहे. हे गीत नव्या पिढीपर्यंत पोहोचवण्याचा हा एक प्रयत्न असून, मराठी संस्कृती आणि संगीताचा अभिमान अधिक दृढ करण्याचा हा उपक्रम आहे.

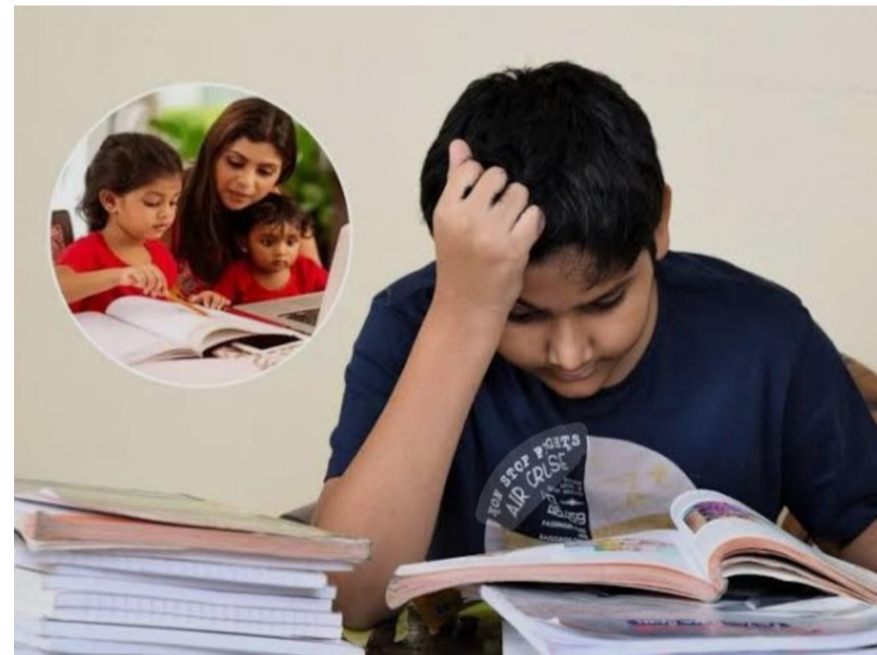
तुलना नको, मुलांचं कौतुक करा. त्यांना सपोर्ट द्या

ज्योतिर्मय साहित्य

कुणालला परीक्षेत कमी गुण मिळाले म्हणून स्वप्नील त्याला खूप ओरडला, त्याला मारलं. अरे, बघ त्या जाधव काकांच्या मुलाने ८७% घेतले, देशपांडे काकांच्या मुलाने बघ ८५% घेतले, माझ्या ऑफिसातील सेवकाच्या मुलाने ९०% घेतले. आणि आमच्या मुलाने फक्त ७५% घेतले. व्वा! छान. आता तुला मारू नको तर काय तुझा लाड करू का? तुला आता एवढे कमी टक्के आले. मग वार्षिक परीक्षेत काय दिवे लावणार तु? स्वप्नील कुणालवर हात उचलणार तेवढ्यात प्रतिभाने स्वप्नीलचा हात धरला. आणि प्रतिभाने स्वप्नीलची चांगलीच कान ऊघाडणी केली.

“अरे, तु त्याला का ओरडतोस. बघ किती घाबरलाय तो. अरे सातव्या वर्गातला तो. त्याच्याने जेवढं होईल तेवढंच करेल ना तो. तो त्याच्या पद्धतीने करतोय ना अभ्यास. इतरांच्या मुलांची उदाहरणं देऊन तु आपल्या मुलाला का बिघडवतोयस? यामुळे मुलांच्या मानसिकतेवर प्रश्नचिन्ह उभे राहतात. कळतंय का तुला? आपणच आपल्या लहान मुलांना टोमणे देऊन बोललो तर किती वाईट परिणाम होतात मुलावर. इतरांच्या मुलांची उदाहरणं देणं, इतरांच्या मुलांबरोबर आपल्या मुलांची तुलना करणं, त्यांच्यासमोर आपल्या मुलांना कमी लेखणं या गोष्टींचं मुलांना खूप वाईट वाटतं, मुलं त्या गोष्टी मनाला लावून घेतात.

परिणामी याचे अभ्यासावर परिणाम होतात. आपली मुलं ज्या गोष्टींमध्ये शार्प आहेत. त्या गोष्टींचं कौतुक कर. स्वप्नील अरे, हे बघ कुणाल इतकी सुंदर चित्र काढतो, प्रत्येक खेळात

तो बेस्ट आहे, परवा शाळेत याला बेस्ट चेंस ऑम्पियन अवॉर्ड मिळाला. रायटिंग स्किल छान आहे. एक विद्यार्थी म्हणून विद्यार्थ्यांची सगळी चांगली गुण आहेत आपल्या मुलात. एकदा कमी मार्क मिळाले म्हणून त्याला एका अपराध्या सारखं जज करणं हे कितपत योग्य आहे? मुलांना असं ओरडून बोलणं, मारणं हे चुकीचं आहे. आपल्या मुलांनी छोटीशी उडी जरी मारली तरी त्यांचं भरभरून कौतुक करत आपणचं

त्याला प्रोत्साहित केलं पाहिजे. त्याला सपोर्ट केलं पाहिजे. इतरांच्या मुलांशी तुलना करून आपली मुलं मोठी होत नाहीत उलट खचतात. इतरांची मुलं घेऊदेत उंच झेप आपण मात्र आपल्या मुलाच्या छोट्या उडीला सपोर्ट करूयात. तेव्हा खऱ्या अर्थाने तो पुढे

जाईल. प्रतिभाच्या बोलण्याने स्वप्नीलला त्याची चूक लक्षात आली. कुणालला जवळ घेत त्याला लाडाने कुरवाळत सॉरी म्हणाला. तुझ्याने जेवढं होईल तेवढंच कर म्हणत त्याच्या इतर

गोष्टींचं भरभरून कौतुक करू लागला. मुलं लहान असो वा मोठी. इतरांच्या मुलांबरोबर त्यांची तुलना केली की मग मुलं आतमधून खचतात. निराश होतात. मुलांनाही चांगलं टाऊक असतं की आपल्यात कोणते कलागुण आहेत. पण इतरांच्या मुलांबरोबर त्यांची तुलना होऊ लागली की मुलं स्वतःमधले कला गुण विसरतात वा जाणूनही ते बाजूला सारत असतात. आईवडील आमचं कौतुक करत नाहीत. त्यांना इतरांच्याच मुलांचं कौतुक वाटतं. खरे पाहता यामुळे मुलं खचतात. एकंदरीत काय तर तुलना केल्याने मुलं मोठी होत नाहीत. तुलना करावयाचीच असेल तर तुलना करीत असताना आईवडिलांनी आपल्या मुलांना गोड भाषेत समजावून सांगावे. त्याला त्या विषयात ९५ गुण मिळाले.

जर तुलाही तेवढे गुण हवे असतील तर तुलाही जास्त अभ्यास करावा लागेल. प्रत्येक प्रश्न रिपीट रिपीट करून चांगला समजून घ्यावा लागेल. अशा भाषेत मुलांना समजून घेत बोललो तर मुलं नक्कीच पुढे जात राहतील. त्याला जास्त गुण मिळाले कारण तो हुशार आहे. तुला कमी गुण मिळाले तु “ढ” आहेस. अशा भाषेत जर मुलांना बोललो तर मुलांवर, त्यांच्या अभ्यासावर वाईट परिणाम होतातच. आपण मुलांना फक्त जाणीव करून द्यावयाची असते. ते असं कर. ते तसं कर. मुलांना जी भाषा समजते त्याच भाषेत जर आपण त्यांच्याशी बोललो तर मुलांना आपली भाषा पटकन समजते. आणि मुलं अभ्यासाच्या दिशेने योग्य ती वाटचाल करतात. मग इतरांच्या मुलांशी तुलना करण्याची गरज पडत नाही.

कोणतीही जाहिरात फक्त 100 रुपयात*

ज्योतिर्मय मध्ये जाहिरात द्या आणि आपला व्यवसाय लाखों लोकांपर्यंत पोहोचवा. ■ दररोज 70000 सुजाण वाचक वाचतात. ■ फक्त दर्जेदार साहित्यावर चालणारे महाराष्ट्रातील अग्रगण्य मराठी E दैनिक. ■ नवोदित साहित्यिकांचे हक्काचे व्यासपीठ ■ सर्वसमावेशक साहित्याचा खजिना ■ गूगलवर पेपर वाचण्यासाठी कोणतेही मूल्य नाही. ■ कोणीही नवोदित साहित्यिक 500 रु. भरून वर्षभर सहभागी होऊ शकतो. ■ संपर्क : 7743918559 (for Calling, whatsapp, online payment) (*नियम लागू)

Paper link : www.jyotirmaysahitya.com

जात्यावरच्या
ओव्या.....

ऊन चैत्र वैशाखाच
लई तापली दुपार
ऐक लाडू बाई
जाऊ नग बाहेर ॥६११॥

ऊन चैत्र वैशाखाच
सारे आटले पानवठे
अवकाळी पाडला पाऊस
चिंता देवाजीला वाटे ॥६१२॥

©® सौ. मनोरमा बोरडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

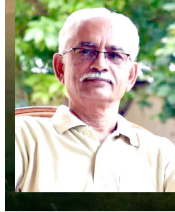
मनोपनिषद अर्थात मनाचे
श्लोक-भाग २३

ज्योतिर्मय साहित्य

बोलण्यात आपली मोठी शक्ती खर्च होत असते. अनेकदा बोलण्यामुळे जेवढा शीण येतो, तेवढा एखादे श्रमाचे काम केल्यामुळेही येत नाही. एखादा वक्ता जर दोन-तीन तास सतत बोलत राहिला तर त्याला किती थकवा येतो हे त्यालाच ठाऊक असते. शाळा-महाविद्यालयांमध्ये शिकवणाऱ्या शिक्षकांना आणि प्राध्यापकांनाही हा अनुभव वारंवार येत असतो.

परंतु समाजात आपण पाहतो की बरीच मंडळी व्यर्थ बोलण्यात वेळ घालवतात. चौकात उभे राहून गप्पा मारणारी तरुणांची टोळकी, कड्ड्यावर बसणारे लोक, कार्यक्रमांच्या निमित्ताने एकत्र जमलेली मंडळी या सगळ्यांच्या चर्चांना कोणताही विषय चालतो. एकदा बोलायला सुरुवात झाली की कोणत्याही विषयावर अखंड बोलत राहणे ही सवय बनते. यात वेळेचा आणि शक्तीचाही अपव्यय होतो. अति बोलण्याची सवय वृद्धापकाळात त्रासदायक ठरू शकते. अशा वेळी घरातील लोकांनाही ती माणसे नकोशी वाटू लागतात. बोलायला कोणी नसते आणि त्यामुळे मनात निरर्थक दुःख साचत जाते. म्हणून वेळीच सावध होणे आवश्यक आहे. आजच्या काळात टीव्हीवरील चर्चा, भडक बातम्या किंवा निरर्थक वादविवाद यांकडे लक्ष देण्यातही आपला बराच वेळ खर्च होतो. परंतु साधकाच्या दृष्टीने त्यातून फारसे काही निष्पन्न होत नाही. आपले खरे हीत साध्याचे असेल तर भगवंताच्या नामाशिवाय दुसरा मार्ग नाही. त्या नामाला विसरून आपण कितीही इतर गोष्टी

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

बोलत राहिलो, तरी ती व्यर्थ बडबडच ठरते. त्यामुळे खरे सुख मिळत नाही. येथे सुख म्हणजे परमेश्वर प्राप्तीच्या किंवा आत्मसाक्षात्काराच्या दृष्टीने होणारी आपली वाटचाल असे म्हणता येईल. नाम घेण्याची सवय जर आयुष्यभर अंगवळणी पडली नाही, तर अंतकाळी ते सहजपणे आपल्या मुखात येणार नाही. संतांना माणसाचे कल्याण व्हावे याची प्रचंड तळमळ असते. म्हणूनच संत गोंदवलेकर महाराज देखील आपल्या प्रवचनांमध्ये वारंवार सांगतात की तुम्ही रामनाम घ्या.

समर्थ रामदासांचाही कळकळीचा हाच संदेश आहे. जीवनाचा एकही क्षण व्यर्थ घालू नका; भगवंताचे नामस्मरण करा.

स्वसंवाद : १) वेळ, शक्ती आणि आयुष्य वाया घालवणाऱ्या व्यर्थ चर्चापासून मी स्वतःला दूर ठेवू शकतो का ?
२) माझ्या दैनंदिन जीवनात भगवंताचे नामस्मरण कितपत आहे ?
३) आयुष्याचा प्रत्येक क्षण अमूल्य आहे याची जाणीव ठेवून मी तो अधिक अर्थपूर्ण बनवण्याचा प्रयत्न करतो का ?
(क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

सुविचार - प्रकाश

प्रकाश शिवाजी भोंगळे
मायणी ता खटाव जि सातारा
मो नं 9271686230

संधी मिळत नसते ती शोधावी लागते
अपार कष्टाशिवाय
यश कधीच मिळत नाही
परीक्षा स्पर्धा संकटे यातूनच
खरी संधी मिळते
आपण कुठे आहोत
संकटे आल्याशिवाय कळत नाही

चुका लपवू नका त्यांचा स्वीकार करा
चुका सुधारण्याची लाज बाळगू नका
कितीही किंमत मोजावी लागली तरी
जीवनात अनुभव घ्यायला घाबरू नका

श्री ब्रह्मचैतन्य
गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य
सदाचरणाने राहणाऱ्या माणसाला खर्च कमी लागतो, कारण खऱ्या समाधानाने पोट भरले की अन्नही कमी लागते. मी हे वारंवार सांगतो, कारण सदाचरणाचे, नीतिधर्माचे आचरण, हा परमार्थाच्या इमारतीचा पायाच आहे. पाया भक्कम नसेल तर त्यावरची इमारत जास्त दिवस टिकू शकणार नाही. त्याप्रमाणे नीती जर सांभाळली नाही, तर

त्याग हे यज्ञाचे खरे मर्म आहे

पुढच्या कर्माचा फारसा उपयोग होत नाही. परस्त्री मातेसमान माना, परद्रव्याची अभिलाषा बाळगू नका आणि परनिंदेला विद्या समजून त्याग करा. या तीन गोष्टींना फार सांभाळा. परमार्थाची इमारत या तीन गोष्टींवर उभी करायची आहे. नुसता पाया बांधून ज्याप्रमाणे घरात राहता येत नाही, त्याप्रमाणे पायाशिवाय इमारतही उभी करता येत नाही. 'राम कर्ता' ही भावना ठेवून नामात राहणे, म्हणजे परमार्थरूपी इमारतीत आनंदात राहणेच होय. व्यावहारिक मोठेपणा बाजूला ठेवा आणि देवाला अनन्यभावाने शरण जा. देवाला शरण जाताना सर्व विसरून जा. समजा, एखादा माणूस नाटकात राजाचे काम करीत असला आणि नाटक संपल्यावरही तो घरी घेऊन जर राजासारखे वागू लागला, तर त्याचा सर्व व्यवहार बिघडून जाईल; त्याचप्रमाणे, देवाला शरण जाताना, मी मोठा भक्त, विद्वान, पैसेवाला ही सर्व नाती विसरून गेले पाहिजे.

कर्माचे फळ आपल्या हातचे नाही म्हणून त्याची काळजी करू नये, हे समजले तरी, काळजी न करणे हे देखील आपल्या हातचे नाही म्हणून आपण काळजी करतोच

! यासाठीच भगवंताच्या नामात राहण्याची सवय करा. कर्म करणे यात विशेष नाही. आपल्याला कर्म केल्याशिवाय चैनच पडत नाही. 'कर्म करा' असे गीतेतही सांगितले आहेच. परंतु कर्म केल्याने पाहिजे ते फळ आपल्याला मिळतेच असे नाही; म्हणून भगवंताला स्मरून कर्म करा, आणि मग काय काय होते ते पहा. तेच निष्काम कर्म. भगवंताच्या इच्छेने सर्व घडते आहे ही भावना ठेवून आपले कर्तव्य करणे, हे सर्व गीतेचे सार आहे.

जो समजून त्याग करील त्याला फायदा होईल. नाहीतरी, संन्यास आणि त्याग दोन्ही आपल्याजवळमुद्धा आहेत. भगवंताच्या बाबतीत आपण संन्यासी वृत्ती धारण करतो आणि आपण आपल्या आईबापाला सोडतो असा त्याग करतो ! हे काय कामाचे ? त्याग हे यज्ञाचे खरे मर्म आहे. भगवंताच्या प्राप्तीच्या आड जे येते ते ते टाकणे, म्हणजे यज्ञ करणे होय. या यज्ञामध्ये वासनांची आहुती द्यावी. कोणत्याच गोष्टीबद्दल हवे अगर नको असे न वाटणे, हेच वासनांची आहुती दिल्याचे लक्षण आहे. जेथे वासना संपली तेथेच भगवंताची कृपा झाली.

चुका

मागील अंकावरून पुढे.....
आपण स्वतःच्या चुकांचे समर्थन आणि इतरांच्या चुकांना न्याय देण्याचा नेहमी प्रयत्न करत असतो.
आपण आपल्या मुलींच्या चुकावर पांघरून घालतो, समर्थन करतो आणि त्याच चुका आपल्या सुनेकडून घडल्या तर मात्र न्याय करायचा प्रयत्न करतो. म्हणजे ती चूक वागली तर तिला शिक्षा मिळायला पाहिजे अशी आपली मनोभूमिका असते. घरोघरी घडणारे महाभारत याच कारणामुळे घडते. खरे तर आपली मुलगी ही दुसऱ्याच्या घरी सून म्हणून जाणार आहे, त्यामुळे तिच्या चुका दुर्लक्षित करून चालणार नाहीत. किंबहुना तिच्या हातून चुका होऊच नयेत म्हणून तिचे संगोपण आपण कठोर होऊन करावयास हवे. तिच्या चुकीबद्दल आपण कठोरतेने न्याय द्यायला हवा. पण आपल्या घरी आलेली सून ही दुसऱ्याच्या घराची, लाडात वाढलेली मुलगीच आहे. आणि ती अजून शिकण्याच्याच स्थितीत आहे. यामुळे तिच्या चुकांकडे कानाडोळा करावयास हवा. तिला प्रेमाने तिची चूक सुधारण्यास लावावे. तिला आपण कुठे परक्या कठोर लोकांमध्ये येऊन पडलो आहोत ही भावना येता कामा नये. अशीच आपली वागणूक असावयास हवी. पण आपण मात्र नेमके उलटे वागतो मुलीच्या चुकांना समर्थन व सुनेला मात्र न्याय. क्रमशः.....

आरोग्य संजीवनी

उन्हाळी लागणे म्हणजे काय ? त्यावरचे घरगुती उपाय बघून घ्या.....!

ज्योतिर्मय साहित्य
डोक्यावर सूर्य तापला, उष्णता वाढली की एक नवीन त्रास सुरु होतो. तो म्हणजे उन्हाळी लागणे. उन्हाळी लागणे म्हणजे वारंवार लघवीला होणे आणि त्याचबरोबर जळजळ, मुत्रनलीकेत दाह व काहीवेळा रक्त जाणे. हा त्रास मुख्यत्वे उन्हाळ्यात उद्भवतो. अशावेळी लघवी गढूळ होते किंवा रक्तामुळे ती लालसर तपकिरी असते. आपण बघणार आहोत उन्हाळी लागण्याची कारणे आणि त्यावरचे घरगुती उपाय....!

कारणे...
उन्हाळ्यात घामामुळे शरीरातील पाण्याचं प्रमाण कमी होतं. पाणी कमी झाल्याने लघवीत क्षारचं प्रमाण वाढतं. म्हणजेच शरीरात पाणी नसल्याने 'उन्हाळी लागते'. स्त्री आणि पुरुषांमध्ये हा त्रास वेगवेगळ्या प्रकारे असतो.
पुरुषांमध्ये लघवीला व मुत्रनालीकेत आणि जळजळ व आंग होण्यासारखी लक्षणे दिसतात तर स्त्रियांमध्ये हीच लक्षणे काही प्रमाणात तीव्र असतात. स्त्रियांना लघवीला जळजळ होण्याबरोबरच कळ येणे आणि रक्तस्त्रावाचा त्रास होतो. यापासून लहान मुलंही वाचलेली नाहीत. या समस्येवर काही घरगुती उपाय आहेत. चला तर बघुयात !!

उपाय...
१) पहिला आणि मुख्य उपाय म्हणजे संकलन - डॉ. प्रमोद डेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ) पिंपरी-चिंचवड, पुणे. आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक संपर्क - ९२ ७१ ६६९ ६६९
भरपूर पाणी प्या. २) खाण्याचा सोडा आणि लिंबू पाण्यात मिसळून प्यायल्यास त्रास कमी होतो. ३) शहाळ्याचे पाणी प्या. ४) धने, जिरे, बडीशेप भिजवून, कुस्करून त्यांना पाण्यात मिसळा व त्यात

खडीसाखर घालून प्यावे. ५) कलिंगडचा रस प्या. ६) नारळाच्या पाण्यात धने व गूळ घालून प्या. ७) नीरा प्यायल्याने देखील फायदा होतो. ८) आमसुलाचे पाणी, कोकम सरबत साखर घालून प्यावे. ९) केरीचे पन्हे वेलटोडा घालून प्यावे. १०) पुढिन्याचे पाणी प्या !! ११) रोज दोन विलायच्या खाव्यात.. १२) चुना ओला करून. तो बेंबित भरा. लगेच आराम मिळतो. १३) एका बादलीत थंड पाणी भरून मग त्यात पाय सोडून बसा.

लघु
बोधकथा

काळ
एका झाडाच्या ढोलीत काही धनगरांनी आपली भाजी भाकरी ठेवली होती. एका भुकेल्या कोल्हाने ती पाहीली आणि आत शिरून त्याने ती खाऊन टाकली. पण पोट मोठे झाल्याने त्याला ढोलीतून बाहेर पडता येईना.त्याचे रडणे-ओरडणे ऐकून जवळून जाणारा दुसरा कोल्हा जवळ आला.व विचारू लागला.सर्व हकीकत कळल्यावरतो म्हणाला "अस्स, मग आता आत जातांना जितका बारीक होतास तितका होईपर्यंत आतच रहा.मग तुला सहज बाहेर पडता येईल."
■ तात्पर्य :- काही कठीण समस्या केवळ काळानेच सुटू शकतात.
प्रयत्नांची मर्यादा
एका शिकारी कुत्र्याने एका सशाचा पाठलाग सुरू केला. पण अखेर ससा पळून जाण्यात यशस्वी झाला. हे पाहून कुत्र्याच्या मालकाने त्याला विचारले, 'एका सशाने तुला हरवावे?' यावर कुत्रा म्हणाला, " धनी माझे धावणे हे पोटासाठी शिकार मिळविण्यासाठी होते, तर त्या सशाचे धावणे हे स्वःताचा जीव वाचवण्यासाठी होते.तेव्हा त्याची गती माझ्या गतीपेक्षा अधिक असणे साहजिकच नाही का ?"
तात्पर्य :- जीवावर बेतते तेव्हा स्वःताला वाचविण्यासाठी करावयाच्या प्रयत्नांना मर्यादा नसते.

संघर्ष, सातत्य आणि कौशल्याची सांगड; जीईसीए मध्ये ३३ विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती वितरण

ज्योतिर्मय साहित्य
छत्रपती संभाजीनगर -
शासकीय अभियांत्रिकी महाविद्यालय (जीईसीए) माजी विद्यार्थी असोसिएशन (जीसीओईए) च्या वतीने गुरुवार, दिनांक २३ एप्रिल २०२६ रोजी महाविद्यालयातील गरजू व होतकरू ३३ विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्तीचे वितरण उत्साहपूर्ण आणि प्रेरणादायी वातावरणात करण्यात आले. या उपक्रमामुळे विद्यार्थ्यांना केवळ आर्थिक मदतच नव्हे, तर नव्या उमेदीने पुढे जाण्याची प्रेरणा मिळाली.

कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित असलेले प्रख्यात उद्योजक चंद्रशेखर पालवणकर यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना आपल्या जीवनप्रवासातील संघर्ष

अधोरेखित केला. ते म्हणाले, "यशाच्या शिखरपर्यंत पोहोचताना अनेक अडचणींचा सामना करावा लागतो. मात्र, कोणत्याही परिस्थितीत कामातील सातत्य आणि जिद्द सोडू नका. अभियंता म्हणून आपल्या कौशल्याचा सातत्याने विकास करा, जेणेकरून जागतिक स्पर्धेत तुम्ही सक्षमपणे उभे राहाल." दुसरे प्रमुख पाहुणे उद्योजक संजय छाजेड यांनी विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देताना सांगितले, "ज्या यशासाठी आम्हाला अनेक वर्षे मेहनत घ्यावी लागली, तेच यश तुम्ही तुमच्या चिकाटी, मेहनत आणि ध्येयवेड्या वृत्तीच्या जोरावर कमी कालावधीत साध्य करू शकता. आपल्या कर्तृत्वाने महाविद्यालयाचा लौकिक अधिक वृद्धिंगत करा." महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.

एस. एस. डंभारे यांनी माजी विद्यार्थी असोसिएशनच्या कार्याचे कौतुक करताना नमूद केले की, "ही असोसिएशन महाविद्यालयाचा खंबीर आधारस्तंभ आहे. आगामी काळात असोसिएशनची स्वतंत्र वास्तू साकार

होणार असून, विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी अनेक उपक्रम अधिक प्रभावीपणे राबवले जातील. विद्यार्थ्यांनी 'कमवा आणि शिका' योजनेचा जास्तीत जास्त लाभ घ्यावा."

असोसिएशनचे अध्यक्ष किरण यंबल यांनी विद्यार्थ्यांना प्रेरित करताना सांगितले, "महाविद्यालयाच्या प्रवेशद्वारावर असलेल्या डिजिटल बोर्डवर यशस्वी माजी विद्यार्थ्यांची माहिती प्रदर्शित

केली जाते. त्यामागील उद्देश विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देणे हा आहे. भविष्यात तुमच्या बॅचमधील किमान पाच जणांची नावे त्या बोर्डवर झळकावीत, हीच अपेक्षा." सचिव प्रशांत नानकर यांनी भावनिक शब्दांत मनोगत व्यक्त करत शिष्यवृत्ती निवडीचे निकष स्पष्ट केले, तर वैशाली कमलसकर यांनी देणगीदारांची माहिती देऊन त्यांचे मनःपूर्वक आभार मानले.

सीमा गाडेकर यांचा गौरव :
या सोहळ्याचे विशेष आकर्षण म्हणजे, माजी विद्यार्थी असोसिएशनच्या सह-सचिव श्रीमती सीमा गाडेकर यांची महापार्षणमध्ये 'अतिरिक्त कार्यकारी अभियंता' पदावर पदोन्नती झाल्याबद्दल त्यांचा सन्मान करण्यात आला. त्यांच्या यशाचा गौरव करत उपस्थितांनी

त्यांना शुभेच्छा दिल्या. या कार्यक्रमास सुरेश तांदळे, डॉ. उत्तमराव काळवणे, शशिकांत येरनाळे, भास्कर चांदे, श्री. सरडे, श्री. खमर, श्री. रामदासी, श्री किरण वाणी, श्रीमती स्मिता चव्हाण, शुभांगी सपकाळ, वैशाली कमलसकर, सीमा गाडेकर, डॉ. सी. अमिता यंबल, सी. पालवणकर, सी. छाजेड, अनुजा नानकर यांच्यासह सेंट टीमचे विद्यार्थी आणि मोठ्या संख्येने महाविद्यालयीन विद्यार्थी उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे प्रभावी सूत्रसंचालन श्री. रामदासी, मयुरी फुटाणे व गुंजन यांनी केले, तर आभार प्रदर्शन प्रशांत नानकर यांनी मानले. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी माजी विद्यार्थी असोसिएशनच्या सर्व सदस्यांनी उल्लेखनीय परिश्रम घेतले.

लोक-शास्त्र सावित्री समाजमनाला थेट प्रश्न विचारणारे नाटक-मंगल खिंबंसरा

ज्योतिर्मय साहित्य
छत्रपती संभाजीनगर/प्रतिनिधी : ४ एप्रिल २०२६ रोजी छत्रपती संभाजीनगरमध्ये लेखक, दिग्दर्शक, रंगचिंतक मंजुल भारद्वाज यांचे लोक-शास्त्र-सावित्री हे नाटक प्रथमच सादर झाले. २ तासांचे हे सलग नाटक असून, इतर नाटकप्रमाणे पडदा नाही, मध्यंतर नाही, लाईटस आणि प्रसंगानुरूप लाल, पिवळे आणि इतर फोकसपण पात्रांवर हे नाटक म्हणजे प्रेक्षकांवर झालेला अणुस्तरविहीत प्रश्नांचा भडीमार का, हा प्रश्न सतत विचारला जात होता. लोक-शास्त्र सावित्री हे नाटक समाजमनाला थेट प्रश्न विचारणारे नाटक असल्याचे मत ज्येष्ठ पत्रकार मंगल खिंबंसरा यांनी नोंदविले आहे. शनिवारी, २५ एप्रिल रोजी सायंकाळी ६ वा. एमजीएमच्या रुक्मिणी सभागृहात सादर होणार आहे.

नाटक पाहण्यासाठी आलेल्यांवर होणारा प्रश्नांचा भडीमार, प्रसंग आणि त्यातून निर्माण होणारी अस्वस्थता यामुळे सभागृह विचारात बुडालेले. सभागृह फुल्ल भरलेले पण सगळ्यांचा डोक्यात काहूर माजविणारे प्रश्न आणि आता पुढे काय, म्हणपर्यंत नवीन प्रश्न समोर येत होता. खरं तर हे सगळे प्रश्न सगळ्यांचा आयुष्यात थोड्याफार फरकाने असतात. पण आम्ही कधी गांधीयाने घेत नाही. तुला काय कळते? काय समजते? गप्प बस. हे तर बायका नेहमीच ऐकतात. पण, का असा प्रश्न कधी विचारत नाहीत. नाटक पाहणारी आमची मैत्रिण आता गप्प बसणार नाही. घर, समाजात आणि जिथे कुठे प्रश्न विचारायचे तिथे ती शंभर टक्के विचारणार.

नाटकाची सुरवात आणि त्यातील प्रसंग हंबडाबळी तिच्या चितेवरील राख सगळ्यांना वाटून समाजमनाला प्रश्न विचारणारा प्रसंग मन

हेलावून टाकतो. आजही हुंड्याचा प्रश्न गंभीर आहे. सीआरबीच्या आकडेवारीनुसार दर तासाला एक महिला हुंड्यासाठी बळी पडते. आजही ९५ टक्के लग्नांमध्ये हुंडा दिला जातो. आम्हाला का हा प्रश्न पडत नाही. तो प्रश्न हुंडाबळी गेलेल्या बहिणीची मुलीची राख वाटून करणे आणि आलेल्या सुजाण प्रेक्षकांना विचार करायला लावणे यातून आम्ही खरंच शिकलं पाहिजे. (म्हणजे नॅशनल ड्राईम रेकॉर्ड ब्युरो) हे प्रश्न आपण कधी विचारणार? नारीमुक्तीची सापसीडी आणि परत परत सापाने खणणे यातून एक दृष्टी मिळते. या नाटकात अनेक प्रश्न विचारले गेले. मुलीचे शिक्षण महत्वाचे की घरकाम घेणे, लग्नाला

नवरा जे म्हणेल ते की आपण माणूस म्हणून आपल्या काय वाटते. आपल्यातही मन, भावना, मत आहे. तरी गप्प का बसायचं? नवऱ्याचा मार खाण्याची प्रत्युत्तर द्यायचं? का मारतोस म्हणून त्याचा हात आम्ही वरच्यावर धरणार आहोत का? घटस्फोटसारखा मुद्दाही आपण कधी विचारत घेणार का? सासर, माहेर आणि मालमत्ता. खरं तर संविधानाने संपत्तवरिील समान मालकी दिली आहे. या प्रश्नावरील संविधानिक मूल्यांचा घेऊन केलेली मांडणी आणि प्रसंग सुन्न करणारी होती. प्रत्येक ठिकाणी शोषणाच्या बळी आम्हीच का? सहन किती करायचं? माणूस म्हणून आम्ही कधी जगण्याचा विचार करणार की नाही?

आपल्यासाठी कुणी तरी येईल, न्याय मिळवून देईल. माझ्या प्रश्नांसाठी कुणीतरी बोलेल आता याची वाट बघत न बसता मीच सावित्री बनणार आणि प्रश्न विचारणार आणि प्रश्नही सोडविणार. खराखबर भरलेले सभागृह खूप दिवसांनी बघितले. टाळ्यांचा कडकडाट कमी झाला कारण प्रश्न, प्रसंग आणि मांडणी डोकं सुन्न करणारे होते. एकामागून एक येणारे प्रश्न खूर्चीतही हलू देत नव्हते. नाटक पाहण्यासाठी आलेल्यांना स्टेजवर बोलावणे आणि मत विचारणे हे मी आजवर बघितले नाही. खरं तर आपण आता नाटक पाहायला जाऊ तेव्हा स्टेजवर जावून कलाकारांना आपली मते सांगितली पाहिजेत हा संदेशही चांगलाच भावला.

आपल्याकडे प्रश्नांचे गाठोडे आणि तेही बायकांच्या खूप मोठे आहे. वेगवेगळे प्रश्न, मांडणी आणि ते मांडण्याचा प्रत्येकाचा मार्ग वेगळा. कुणी मोचं काढतो. कुणी आंदोलन करतो, कुणी रस्ता रोको, कुणी घेराव घालतो, कुणी मूक पद्धतीने मोर्चा, उपोषण करून प्रश्न मांडतात. आपण जो मार्ग निवडला आहे, तो केवळ नाटक दाखविणे नाही तर समोर असलेल्यांना या माध्यमातून एक नवी दृष्टी देण्याचा आपला प्रयत्न सक्तीच सफल झाला आहे. म्हणून बहिणाबाईंची आठवण झाली. माणसा माणसा कधी व्हेशील माणूस तो माणूस नाही झाला तरी आम्ही सगळ्याजणी सावित्री होऊ शकतो. म्हणून सन्मानाने जगू शकतो. म्हणून आपण विचारलेला प्रश्न आपण कधी सावित्री होणार? याचेही प्रत्यक्ष फुले-शाहू-आंबेडकरांच्या राज्यात बघायला मिळो. त्यासाठी मुलीने आधी सावित्री झाले पाहिजे हे प्रत्येक बाईने ठरवावे लागेल. हम है साथ मिलके चलेंगे, माणूस म्हणून जगू या...!

अर्थीय ज्येष्ठ नागरिक संघाने केला "जागतिक पुस्तक दिन" साजरा
ज्योतिर्मय साहित्य
पिंपरी, पुणे - शिरीषकुमार पाठक यांनी प्रथमच पुस्तक दिन साजरा करण्याची कल्पना मांडली व संघातील सर्व सदस्यांनी ती उचलून धरली. ह्या वेळी प्रत्येकाने आपली आवडती पुस्तके घरून आणली व ती मांडून ठेवली. सुमारे ५१ पुस्तके जमली. सर्व पुस्तकांची शिरीषकुमार पाठक यांनी पूजा केली व नंतर प्रत्येकाने फुले वाहून पुस्तकांप्रती कृतज्ञता व्यक्त करून आपले विचार व्यक्त केले. यावेळी शिरीषकुमार पाठक, अशोक रामराव देसायकर, कॅ. मिसाळ, राजीव पोरे, श्रीकांत देव, विठ्ठल आवटे इ. यांनी पुस्तक वाचन, महत्त्व, गरज यावर सुंदर विचार मांडले. विशेषतः स्क्रिन टाईम कमी करणे आणि लहान मुलांसमोर आदर्श निर्माण करणे यासाठी वाचन संस्कृती टिकवून ठेवण्यासाठी हा छान उपक्रम असल्याचे सांगितले. यावेळी पुस्तके भेट देणे, घेणे कथाकथन हेही कार्यक्रम पार पडले. दरवर्षी हा सोहळा साजरा करण्याचे उरले.

मनोज अग्रवाल यांना राष्ट्रसंत गाडगेबाबा साहित्य पुरस्कार जाहीर
ज्योतिर्मय साहित्य
छत्रपती संभाजीनगर - येथील कवी लेखक व कथाकार मनोज अग्रवाल यांना शिर्डी येथील डेबुज्जी प्रतिष्ठान तर्फे राष्ट्रसंत गाडगेबाबा राष्ट्रीय साहित्य पुरस्कार जाहीर करण्यात आला आहे. दिनांक २६ एप्रिल २०२६ रोजी मनोज अग्रवाल यांना शिर्डी येथे जॅकी पॅलेस हॉटेलमध्ये राष्ट्रसंत गाडगेबाबा राष्ट्रीय साहित्य पुरस्कार देऊन गौरविण्यात येणार आहे. मनोज अग्रवाल यांनी आतापर्यंत अनेक कविता कथा आणि शैक्षणिक व सामाजिक विषयावर लेख लिहिलेले आहेत. त्यांचा चेतन्य काव्यसंग्रह प्रकाशित आहे. चेतन्यवेल काव्यसंग्रहाला अनेक पुरस्कार प्राप्त झालेले आहेत. सदरील पुरस्कार जाहीर झाल्याबद्दल शैक्षणिक सामाजिक क्षेत्रातील अनेक महान व्यक्तींकडून त्यांचे अभिनंदन करण्यात येत आहे. तसेच नातेवाईक व मित्र परिवार यांच्याकडूनही त्यांच्यावर अभिनंदनाचा वर्षाव होत आहे.

वस्तू वस्तू जपून ठेव...

रक्तचंदन बाहुली

केवळ लेप लावून उपयोग होत नाही, तर त्यामागे एक जुनी पद्धत आहे. त्याच पद्धतीने ती बाहुली उगाळावी लागते. दगडी सहाणेवर थोडे पाणी घेऊन बाहुली गोलाकार फिरवून लेप तयार करायचा असतो. सुजेच्या जागी जाड थर लावायचा. लेप पूर्णपणे वाळवल्यावर त्यावर सोसवेल इतक्या गरम मिठाच्या पुरचुंडीने शोक घ्यायचा. या उष्णतेमुळे चंदनाचे औषधी गुणधर्म त्वचेच्या आतपर्यंत पोहोचतात. या लाकडाला मुद्राम बाहुलीचा आकार दिलेला असतो.

हे लाकूड खूप कडक असते. ते उगाळताना हाताची पकड निसटू नये आणि व्यवस्थित दाब देता यावा, या उद्देशाने जुन्या कारागिरांनी या लाकडाला 'बाहुली'चा (मानवी आकृती) आकार दिला. हा केवळ एक लाकडाचा तुकडा नाही, तर आपल्या पूर्वजांनी आपल्याला दिलेला आरोग्याचा अनमोल ठेवा आहे. आज ही बाहुली दुर्मिळ होत चालली आहे, पण तिचे महत्त्व आजही तितकेच आहे. पूर्वी लग्नात मुलीला आठवणीने ही बाहुली दिली जायची. तिला साडी नेसवून सजवून दिली जायची. जणू काही, तुला आता घरातील रुक्मे (पिंपल्स), काळे डाग किंवा उन्हामुळे होणारी जळजळ यावर याचा पातळ लेप लावल्यास त्वचा उजळते आणि थंडावा मिळतो. जखमेतून रक्त येत असल्यास किंवा जखम भरून येत नसल्यास, पूर्वी याचे चूर्ण वापरले जात असे. यात नैसर्गिक 'ॲंटी-सेप्टिक' गुणधर्म असतात.

विभावी कुलकर्णी
8087810197

ओळख साहित्यिकांची

सौ.वैशाली चंद्रकांत महाडिक

मु. - निनाम - पो. - पाडळी. ता. जि. - सातारा सध्या - शिरवळ ता. खंडाळा जिल्हा - सातारा मों. क्र. - ९७६४३७९२३.

- शिक्षण - B.A
- व्यवसाय - / हुडा - गृहिणी.
- आवड - वाचन, लेखन, गीत गायन, कलाकुसर वस्तू तयार करणे, वृक्षारोपण, वृक्ष संवर्धन,
- प्रकाशन - तीन पुस्तके प्रकाशित चौथे पुस्तक प्रकाशनाच्या वाटेवर
- त्या काळोख्या रात्री (कादंबरी) प्रकाशित
- भौतिकतेतील मोती (काव्यसंग्रह) प्रकाशित
- पुण्यातले चंदणे ' ललित लेख संग्रह प्रकाशित
- कथा विजयामंद चौर प्रकाशनाच्या वाटेवर
- अजिंक्य प्रतिभा प्रतिनिधिक काव्य संग्रहातून कविता प्रकाशित,
- गगनभारी प्रतिनिधिक काव्य संग्रहातून कविता प्रकाशित,
- आधुनिक केसरी ई न्युज पेपर मधून अनेक प्रासंगिक लेख प्रकाशित
- आधुनिक केसरी दिवाळी अंकानु लेखन प्रकाशित
- लेहल दिवाळी अंकानु लेखन, लेख, कथा प्रकाशित
- प्लोबत भारत, जन संजीवनी, अटल संकेत ई. पेपर मधून अनेक प्रासंगिक लेख, कविता प्रकाशित
- सातारा सकाळ न्युज पेपर सातारा मधून लेख प्रकाशित
- कवी आपल्या भेटीला या कार्यक्रमातून शाळाना भेटी.
- हळदी कुंकू पुस्तकाचे कार्यक्रमातून वाचन संस्कृतीचे जतन प्रबोधन कार्यक्रम
- सांस्कृतिक कार्यक्रमात प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थिती
- विविध कथा कविता स्पर्धा मधून अनेक सन्मानपत्र
- 'त्या काळोख्या रात्री' कादंबरीला मराठी साहित्य मंडळाचा 'सावित्री बाई फुले साहित्य भूषण' पुरस्कार प्राप्त
- 'पुण्यातले चंदणे' या ललित लेख संग्रहास पल्लव प्रकाशन संस्थेचा साहित्य प्रेरणा पुरस्कार प्राप्त
- अधैतलू संस्कृती कला अकादमी मुंबई संस्थेत अधैतलू काव्य लेखन पुरस्कार प्राप्त.
- अधैतलू संस्कृती कला अकादमी काव्य भूषण पुरस्कार प्राप्त
- अधैतलू संस्कृती कला अकादमी साहित्य भूषण पुरस्कार प्राप्त
- अधैतलू संस्कृती कला अकादमी साहित्य रत्न पुरस्कार प्राप्त
- अनेक पुस्तकांचे समीक्षण, परीक्षण
- प्रस्तावना- दोन पुस्तके
- सहज शब्द शब्दानुत्त केलेले लेखन म्हणजे अजून प्रकाशनाच्या प्रसिद्धते साहित्य
- डोंगर वाटेने पुन्हा एकदा... ललित लेखन
- शिष्यवृत्तले मोती चारोळी संग्रह
- संस्मरणी... हायकु संग्रह
- दोन काव्य शैली काव्य संग्रह
- दूरच्या रानात... दुसरा काव्य संग्रह
- मोदीपेश शुभेच्छा आणि शिष्यकाव्य संग्रह
- संबाद लेखन - अनेक नाटक स्वरूपात
- पोवाडे, बालकथा, बडबडगीते, हास्य गीते, अलक कथा, झाडांवरील अभंग आणि अनेक भक्तिगीते. (सर्व प्रकाशनाच्या प्रतिष्ठेच्या स्वरूपात)
- लेखनाचा प्रवास इतना १२ वी मध्ये सुरू झाला. सर्वात जास्त ललित लेखनाची जास्त आवड जाखणवणारी निरुपमाची निरनिराळी रूपे सामाजिक जाणीव यातून लेखन होत गेले माझ्या इथपर्यंतच्या प्रवासात अनेक कौतुकाच्या थाप पाठीवर मिळाल्या कुटुंबातील सदस्य आई वडील बहीण भाऊ. अनेक साहित्यिक बंधू भगिनी
- तसेच ज्योतिर्मय साहित्यचे मा. श्री. संजय खापारी सर यांच्या मिळे तर या प्रवासात लेखनाला अनेकदा नव चैतन्य प्रेरणा मिळून लेखन केले जाते. अनेक प्रासंगिक लेख आणि नव्याने पुन्हा पुन्हा लेखणी प्रेरणादाहिले करते आणि नवनवीन लेखन होत जाते. आणि ज्योतिर्मय अंकामुळे प्रसार माध्यमाच्या, साहित्याच्या प्रवासात मदत झाली. माझ्या एक दोन कवितांचे गीताच्या रूपात रूपांतर झाले आहे.
- माझ्या या प्रवासात अनेक असे कौतुकाचे हात आणि थाप मिळाली त्यांची मी मनोमन ऋणी आहे.
- अशीच आपली साथ मिळाली, आणि त्यातून या समाजासाठी काहीतरी करण्याची इच्छा सफल व्हावे आणि आपली साथ मिळावी या इच्छेस माझ्या लेखनीला पूर्णविराम देते.

सुख दुःखाचे तरंग माणसा-माणसाचे

वसंत कुलकर्णी, छ.संभाजीनगर, मों. 96730 67194

चुका करून शिका

आजच्या आधुनिक धावपळी जीवनात आणि पैसे कमावण्याच्या शर्यतीमुळे अनेकदा, अनेकांच्या जीवनात-कटू प्रसंग, दुर्घटना, नेराशय आत्महत्या, नात्यातील घडामोडीही होत असतात, हे होते, किंवा अपघात घडतात, तेव्हा यापासून तरलून मुलांनी स्वीपुरुष यानीही काळजी व सावधानता बाळगावी, असे वाटते. अशा कोणत्याही घटनेने, चुकाने, नेराशयाने नकारात्मक विचार सोडून द्यावा. चुका यशापयश, खंत, निराशा असे काहीही नसते, ती एक न चुकणारी, घडणारी घटना असते. बघा पटते का. कारण सर्वच गोष्टी चांगल्या व मनासारख्या होत नाही, तसे होऊ शकत नाही, कारण प्रत्येकाचे देव वा प्रारब्ध यालाच म्हणत असते. फॅक्ट व प्रयत्न यातून या तरंगातून निघणार्या लाटा आहेत. विजेते, यशस्वी, सफल धनीक, पराभूत, कमीपणा याच्या प्रभावाखाली (संकुचित ठिकाणांनुसार स्वतःची) व्याख्या करणे थांबवले पाहिजे, व अगदी टोकाचा निर्णय घेऊन आपला, कुटुंबाचा, समाजाचा रोष पत्करून नका म्हणून विद्यार्थ्यांवर, शेतकरी बांधव यांनी "चुकातून शिकावे" पुढे जावे, जीवनात हे चालतच असते यातूनच अती टोकाचे निर्णय, आत्महत्या, खून असे काही करू नये. आज एवढे पुरे, गुड डे व्हेरी गुड मार्निंग.

ऑनलाईन औषधोपचार

आज सर्वकाही होते आहे ऑनलाईन आजारवाचनाचा या परंपरेच्या औषधोपचार घ्या. कुठेही जगातही नसू नये, डेड व पैसा वाचवा 100 % खात्रीची इलाज, पुस्तके, वारिडिक वकालत, कथायुगी गौरी कोणाली सांगण्यास लाज वाटते अशा वेळेस फक्त कोवळ सुरुची आजार सांगू शकता व त्यावर आधुनिक पद्धतीने ह्याचवेळी उपचार केता जाईल. पुन्हा पुन्हा औषध घ्यायला लागते, प्रसिद्ध आयुर्वेदाचार्य डॉ. संव ए एच, 37 वर्षांचा अनुभव, 200 पेक्षा अधिक पुरस्कार प्राप्त, 2 आचार्यपद, अजिंक्य विविध शैक्षणिक समग्रसत्त रणभार यशस्वी उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनररी डॉक्टरेटच्या पदव्या देऊन विविध उपस्थिती त्यांना सन्मानित केले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन कुक ऑफ व्हर्ल्ड कॅम्ब्री, ऑपॉसिक कुक ऑफ व्हर्ल्ड कॅम्ब्री, एथिनस कुक ऑफ व्हर्ल्ड कॅम्ब्री, हुन-हुन-हुन एथिनस कॅम्ब्री मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असे फक्त एकदा फोन करवा व मार्गदर्शन घ्या. व सध्या प्रसू सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

ऋणानुबंधाच्या गाठी

आदिवासी समाज जीवन आणि त्यांचा संघर्ष

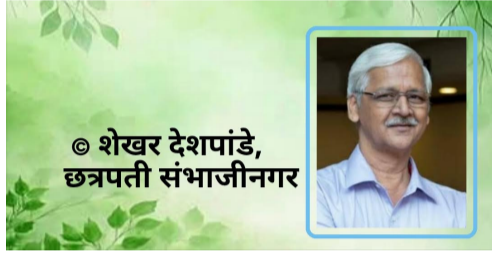
ज्योतिर्मय साहित्य

अशाच एका रम्य संध्याकाळी तो तिची वाट पहात बसला होता. खुप वेळ झाला तरी ती आली नव्हती, पण तो तिथून उठायला काही तयार नव्हता. त्याला आशा नव्हे खात्री होती की ती येईल. आता रात्र होऊन गेली, तारका मंद व्हायला लागल्या होत्या आता तरी येशील का? असे तो स्वगत म्हणाला. पण उशिरा का होईना एकदाची ती आली, नेहमीप्रमाणे येताना तीने कळ्या आणल्या होत्या जाताना फुले मागायला विसरणार नव्हती. दोघं बसले निवांतपणे, बऱ्याच दिवसात भेट झाली नव्हती बरंच काही बोलायचं होतं. बोलता बोलता सहजपणे त्याने तिचा हात हातात घेतला आणि म्हणाला बघ तो शुक्र तारा किती छान दिसतोय वारा पण मंद वहात आहे, माझ्या डोळ्यात डोळे मिसळून पहा व जाऊ नकोस अशीच जवळ रहा. बोलता बोलता तिने त्याला विचारले तुला आठवतय का रे, असंच एकदा मस्त चांदणं पडलं होतं आणि आपण फिरत असताना माझा हात प्रथमच धरला होतास व मी म्हणाले होते सख्या आवर रे.

फार आकर्षण. म्हणून त्याला भेटायला रूपेरी वाळूत माडांच्या बनात ये ना, जवळ घे ना म्हणून सांगत होती. तशी ती फुल वेडी, म्हणजे फुलं, फुलांच्या कळ्यांचं देखिल तीला आकर्षण. दिवसाच काय तीला स्वप्नात देखिल फुलांच्या कळ्या दिसतात व ती त्या कळ्यांना उमलूच नका म्हणून विनवते सुध्दा. त्या दोघांची भेटायची एक ठराविक जागा होती, नदीकिनारी छान एकांत असलेली. त्या नदीच्या झुळझुळ वाहणाऱ्या पाण्याप्रमाणे त्यांच्या प्रीतीचं पाणी वाऱ्याची मंजुळ गाणी गात वहात असे. एकदा हातात हात घालून फिरत असताना त्याने तीला विचारले ही वाट कुठे जात असेल ग? म्हणाली दूर जिथे माझा रावा असेल त्या स्वप्नामधील गावाला जाते ही वाट. आणि गंमत म्हणजे तिथे पोहचल्यावर वाटावं ती स्वप्नातिल वाट जणू इथेच संपली. अशाच गप्पा रंगल्या असताना तीने त्याला विचारले तुला

आपली भेट आठवते का रे? त्यावर तो म्हणाला अरे व्वा ती थुंद वादळी पावसाची रात्र अनुनही स्मरणात आहे ती भेट तुझी माझी. तिच्या मिठीत काय जादू होती हे त्यालाच माहीत. रात्र कशी सरली कळलच नाही, तिची रेशमाची मिठी सैल झाल्यावर पहाटे पहाटे त्याला जाग आली. तिच्या पर्यंत घेऊन जाणारी वाट काही सरळ नव्हती पण तिच्या ओढिने तिच्याकडे जाताना वाटेवरचे काटे वेचित गेला तरी फुलांच्या पाकळ्यांवर चालत्या सारखेच वाटत होते त्याला. ती फुलं ओंजळीत भरून घ्यायची, तो त्या फुलांचा गंध श्वासात भरून घ्यायचा. तो फुलांचा गंध सांगून गेला असे त्याला वाटत होते की त्याचे अन तिचे मिलन व्हावे. त्या दोघांमध्ये हसणे रूसणे, कधी गहिवरणे कधी धुसफुसणे तर चालतच असे पण त्यांच्या गाठी ह्या साध्यासुध्या नव्हत्या तर त्या ऋणानुबंधाच्या गाठी होत्या.

© शेखर देशपांडे, छत्रपती संभाजीनगर

***

ज्योतिर्मय साहित्य

या भारत भूमीत राहणारे लोक विविध जाती, धर्मातील आहेत त्यात एक सर्वत्र पसरलेला आदिवासी समाज आहे. खऱ्या अर्थाने बघितले तर आदिवासी समाज हा निसर्गप्रेमी असून निसर्गाचा पूजक आहे. आणि त्यालाच आपले दैवत मानत असतो. म्हणून आजही बघितले तर ग्रामीण भागात राहणारे आदिवासी समाजातील लोक झाडांची पूजा मोठ्या श्रद्धेने, निष्ठेने करत असतात. त्यांच्यामुळेच गेल्या काही वर्षात जल, जंगल, जमीन ही कायम राहत होती. माझा जन्म आदिवासी जिल्हा म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या गडचिरोली जिल्ह्यातील आहे. त्यामुळे मी लहानपणापासूनच आदिवासी समाजातील लोकांचे जगणे व त्यांचा चालत असलेला दैनंदिन संघर्ष जवळून बघत आलेली आहे. आदिवासी समाजातील लोकांची संस्कृती, रितीरिवाज, वेषभूषा, खाद्यसंस्कृती आणि बोलीभाषा ही सुद्धा जगावेगळी आहे सोबतच ते प्रेमळ व फारच कष्टाळू असतात. रात्रंदिवस काम करून आपला उदरनिर्वाह करत असतात. गेल्या काही वर्षात एवढी विज्ञानाची प्रगती झाली नव्हती तरीही ते छान जगत होते आणि निसर्गाला सुद्धा जगवत होते पण, आताच्या घडीला बघितले तर त्यांच्या जीवनातील संघर्ष कमी होण्याऐवजी वाढतच जात आहे. पाहिजे त्या प्रकारच्या सुविधा त्यांना उपलब्ध होत नाही आणि उपलब्ध झाल्या तर त्याचा त्यांना फायदा होत नाही हे कोणापासूनही लपलेले नाही. बरेचदा गडचिरोली जिल्ह्यातील आदिवासी समाजातील लोकांविषयीच्या घटना वाचायला मिळतात की, गर्भवती महिलेला नदीतून डोऱ्यांच्या साह्याने रुग्णालयात नेण्यात आले, आजारी माणसाला वेळेत उपचार न मिळाल्याने त्याचा मृत्यू झाला, डॉक्टरां भागात राहणाऱ्या आदिवासी समाजातील महिलांना कोसदूर जाऊन पाणी आणावे लागते, शाळेच्या भिंती जीर्ण झाल्याने विद्यार्थ्यांच्या जिवाला धोका होऊ शकतो, अजूनही काही गावात एसटी बस पोहोचली नाही, काही ठिकाणी वीज सुद्धा नाही, नेटकरी प्रॉब्लेम अशा विविध समस्यांमुळे आदिवासी समाजातील

लोकांचे जीवन संघर्षातून जात असते याला जबाबदार कोण असावा. ...? हाच प्रश्न मला अनेकदा पडत असतो. आमच्या भारत देशाच्या सर्वोच्च पदावर विराजमान असणाऱ्या राष्ट्रपती महामहोदय द्रौपदी मूर्मु ह्या आदिवासी समाजातील एक महान नारीशक्ती आहेत त्यांचा सदैव मला आदर वाटतो पण, आजकाल का म्हणून आदिवासी समाजातील लोकांच्या अडचणी, समस्या सुटल्याने सुटत नाही...? सोबतच आजकाल आदिवासी समाजातील महिलांवर अन्याय, अत्याचार, बलात्कार होत आहेत त्या पिढीत महिलांना न्याय मिळवून देण्यासाठी कोणीच का म्हणून पुढाकार घेत नाही...? आदिवासी समाजातील दिवसेंदिवस वाढत असलेले संघर्ष वाढतच जात आहे बघून असं वाटतं की, त्या निसर्ग पूजक समाजाकडे सर्वांनी एकमत करून पाठ फिरवले असेच दिसून येते. त्या साध्या, भोळ्या, भाबड्या समाजातील लोकांना समजून घ्यायचे सोडून स्वतःच्या स्वाध्यासाठी त्यांचा वापर करून घेतात आणि ते साधे लोक मात्र जागे होत नाही कुठेतरी याच एका वागण्यामुळे इतरांना त्याचा फायदा होत आहे असेच दिसून येत आहे. एके काळात माझ्या गडचिरोली जिल्ह्यात हिरवेगार जंगल आणि जागोजागी

तलाव, बोडीत पाणी तुडुंब भरलेले दिसायचे त्यामुळे त्या पाण्याचा फायदा आदिवासी समाजातील लोकांच्या शेतीला व्हायचा, गुरांना व्हायचा सोबतच जंगलात साठलेले पाणी असायच तेव्हा ते पाणी जंगलातील प्राणी प्यायचे आता मात्र विकासाच्या नावाखाली सर्वच काही ही वनराई संपती कमी होत चाललेली आहे. हिरवेगार झाडं नाहिसे होत आहेत आणि सर्वांत जास्त परिणाम जंगलात, टेकडीवर, ग्रामीण भागात राहणाऱ्या आदिवासी

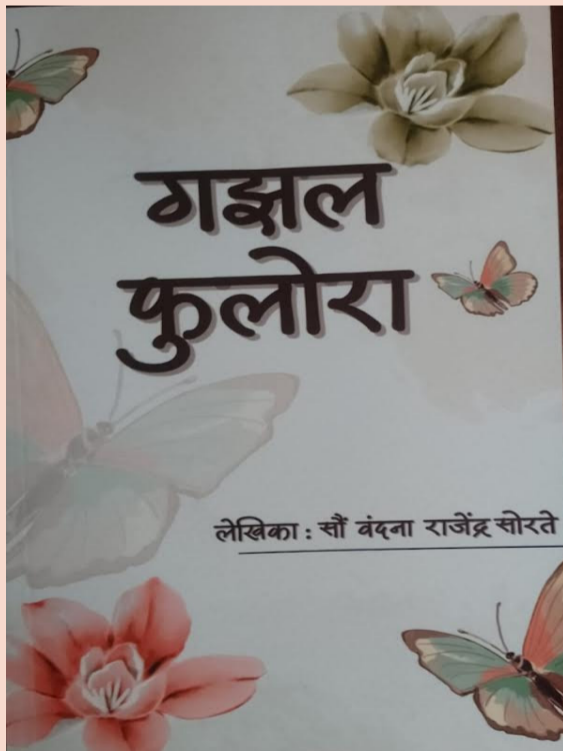
सौ. संगीता संतोपदमलाल मु.कु.रुखंडा जि.गडचिरोली ७८२१८६४८५

समाजातील लोकांवर होत आहे, हे नाकारता येत नाही. आदिवासी समाजातील लोक खुप बुद्धीमान व हुशार असतात तेवढेच ते कष्टाळू सुध्दा असतात, हिंमतवान असतात म्हणून ते स्वतःला निसर्गाचे लेकरे मानत असतात आजकाल बघितले तर या निसर्गाला वाचविण्याऱ्या आदिवासी समाजातील लोकांना दैनंदिन जीवन जगताना पदोपदी संघर्ष करावा लागतो. हे सर्व दृश्य बघून माझा जीव तुटतो. आदिवासी समाजातील लोकांकडून जीवन कशा प्रकारे जगले पाहिजे इतरांना प्रेरणा मिळत असते. परंतु आज ते स्वतःच विकासाच्या नावाखाली त्यांचे हसते, खेळते जीवन उद्धस्त करण्याचे जे, प्रकार दिसत आहेत हे कुठेतरी थांबणे गरजेचे आहे.

सरस्वती आणि सारस्वतांच्या चरणी वाहिलेला - गझल फुलोरा

ज्योतिर्मय साहित्य

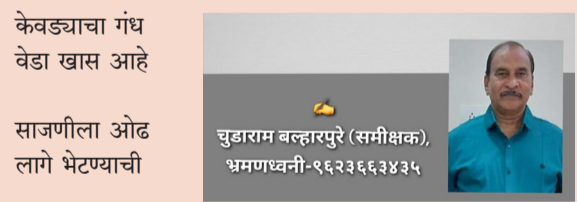
वंदना सोरते. तशी एक साधीसरळ घरसंसार सांभाळणारी गृहिणी. आणि उत्कृष्ट रुचकर स्वयंपाक करणारी सुगरण. नवरात्रात पंचपक्वानांचा फुलोरा सजवून देवीच्या मंदिरात वाहणारी आणि खोपा एके खोपा विणणारीही सुगरण. पण पुढे भविष्यात हीच सुगरण गृहिणी केवळ पक्वानांचा, फुलांचा किंवा शब्दांचाच नव्हे तर गझलांचा फुलोरा तयार करून विद्यादात्री सरस्वतीच्या, सारस्वतांच्या व मायबाप काव्यसिकांच्या सेवेत वाहणारी एक उत्कृष्ट कवयित्री व गझलकार होईल, असा वरदान पावलेली शब्दसाधिका आहे, यावर कुणाचा विश्वासही बसणार नाही. स्वयंपाकघरात गॅसच्या शेगडीवरील वरणाला खमंग फोडणी देतानाच ओठांवर रंगाळणाऱ्या तिच्या काव्यप्रतिभेला शब्दांची फोडणी देते, तेव्हा त्या शब्दांची गझल होवून जाते. तिच्या प्रतिमांना मसाल्याचा नव्हे तर, शब्दफुलांचा सुगंध येवून जातो. प्रतिभा आणि प्रतिमा दोन्हीही बहरतात तिच्या सोबतीने. तिच्या स्वप्निल डोळ्यांतून भावनांचा, कोमलांगी तनुतून शब्दसुमनांचा आणि हातातील काव्यमय लेखनीतून शब्दलयींचा उगम होतो व तो जलतरंगासारखा खळाळणारा प्रवाह कधी कविता तर कधी गझलेच्या रुपाने पाझरायला लागतो. कधी हा शब्दसाठा कथांचेही रुप धारण करतो आणि ही साधीसरळ वाटणारी गृहिणी वंदना प्रतिलिपी या अंपवर डझनभर कथा लिहून व कलंक तुड्या प्रेमाचा या अद्वितीय कथेची निर्माती करून सुपर वुमन लेखक अवार्ड देखील प्राप्त करून जाते, ही वस्तुस्थिती आहे.

लेखिका : चौ वंदना राजेंद्र सोरते

स्वयंपाकघरातील भांड्यांसोबत खेळता खेळता ती शब्दांशी खेळायला लागते आणि सरस्वतीची लेक होवून जाते. वंदना ही वंदनीय होवून जाते. अगदी पहिल्याच प्रयत्नात ती महाराष्ट्र साहित्य- संस्कृती मंडळाच्या अनुदानासही प्राप्त ठरते, ही खरंच गडचिरोली या आदिवासी जिल्ह्यासही भुषणावह बाब आहे. वंदना नवोदित असली तरी नवोदितांची झलक तिच्यात नाही तर ती एक सिध्दहस्त साहित्यिक व उत्कृष्ट गझलकार आहे, याची प्रचिती वेळोवेळी येते. प्रत्येक गझलेत वापरलेले वृत्त, लगावली, काफिया, रिदफ यांची नोंदही ती गझल लिहीतांना आवजून घेते. गझल निर्मातीत केवळ शब्द जुळविण्याचा व शब्दांचा खेळ करण्याचा ती प्रयत्न करीत नाही तर, त्या शब्दांतही सामर्थ्य असते. तिची गझल अर्थहीन नसते, याचीही ती खात्री पटवून देते. या कवित्यासंग्रहाचे शिर्षक असलेली तीची गझल फुलोरा ही गझल आनंदकंद वृत्तातून प्रसवलेली आहे. तिचे शब्द आहेत- गझलेतल्या फुलोरी तू यार जान आहे काव्यात माळलेली अनमोल शान आहे. ही केवळ गझल नाही, केवळ कविता नाही, तर ती प्रेयसीची तारीफ करणारी, प्रेयसीची आठवण करणारी, तिच्या आशा अपेक्षांची उंची वाढवणारी प्रतिमा आहे. प्रेयसीच्या सहवासात रुळणारी, भावनांना साद घालणारी, वचनात गुंतलेली आणि विरहात हात देणारी ही गझल- कांतीस पाहतांना भुलतात लोचनेही बेबंद या मनाची सोनेरी खाण आहे. प्रेयसीविषयी बेधुंद प्रियकराच्या भावना प्रकट करणाऱ्या या ओळी आहेत. प्रेयसीच्या कोमल कांतीची, कोमल

त्यातही सुखाची वाण नाही. फक्त ते सुख गवसण्याची चाबी आपल्याला मिळाली पाहिजे. उगाच ओक्साबोक्सी होवून गरिबीचे रडगाणे गाण्यापेक्षा आनंदी राहून आलेल्या परिस्थितीचा सामना करणे आपल्या हातात आहे. त्यासाठी व्योमंगगा वृत्तातील या काही ओळी दिलेखेचक आहेत- फाटक्या कपड्यांची का बरे ही लाज आहे फाटलेले जोडतांना का कशाचा माज आहे जर नशीबी ही गरीबी मांडलेली भाकरीची त्यातही जो शोधलेला तो सुखाचा साज आहे करपलेली भाकरी पाहून उगाच दुःखी होण्यापेक्षा त्या भाकरीची चव घेणे जास्त सोईचे होईल. वाटल्यास त्यासाठी झुनका भाकर एकत्र घ्यावी. आणि आपल्या भाकरीचा चंद्र आपण शोधावा. आहे हा या गझलेतील रिदफ आहे. लाज, माज, साज, ताज, आज, आणि राज, असा काफिया आलेला आहे. चांदण्या रात्रीत आपल्या साजणीचा वाट पाहणारा प्रियकर वंदनाताईनी असा रंगवलेला आहे. मंजुघोषा वृत्तातील या ओळी नक्कीच वाचण्यासारख्या आहेत- सोबतीला चांदण्याची रास आहे

सुडाराम बल्लारपुरे (समीक्षक), धमणघवनी-९६२३६६३४३५

केवड्याचा गंध वेडा खास आहे साजणीला ओढ लागे भेटण्याची काळजाच्या अंतरी ती पास आहे गझलेत काय आहे असा आपणास प्रश्न पडतो. वंदनाताई हसत हसत आणि खेळकर वृत्तीने याचे उत्तर आनंदकंद वृत्तातून देतात- गझलेत शान आहे जगण्यास मान आहे लयदार भावनांचे एकमेव पान आहे वचनात गुंतलेली प्रेमास आण आहे हृदयात जागलेली श्वासात जाण आहे. गझल जीवनातील आन बाण शान आहे. भावना जपणारे एकमेव पान आहे. शपथ तुला प्रीतीची सांगणारी आण आहे, आणि जगण्यासाठी श्वास पुर्वणारी जानही आहे. गझलेत जीवनाचा राम आहे. गझल आहे तोवर जगणे आहे. आपण नसल्यावरही गझलेच्या रुपाने जगणे हा आपला अभिमान आहे. गझल हळद लावून ओल्या अंगांने बोहल्यावर चढलेल्या नव्या नवलाईचे, नव्या नवरीच्या, नव्या स्वप्नांचे संदंन आहे. नवरीच्या मनाला लागलेली हुरहुर आहे. भावी जोडीदाराची मनात साठवलेली प्रतिमा आहे. प्रणयास आतुर राधेच्या शामल स्वप्नांची खाण आहे. भावी जीवनाच्या सुखी संसाराच्या रंगविलेल्या स्वप्नांचे गाण आहे. आणि मधुचंद्राच्या रात्री आपला देह त्याच्या ताब्यात देवून त्याच्या छातीवर विश्वासाने टेकवलेली मान आहे. त्यासाठी या काही ओळी (ही पुर्ण गझल नाही, फक्त काही ओळी देत आहे)- हळदीत न्हालेले ओलेच अंग आहे

हृदयात वेगळेही सारेच रंग आहे. प्रणयास जीव वेडा रातीस खेळ न्याय रडगाण देह आता त्याच्यात भंग आहे होणार आपलाही संसार तो सुखाचा आशेत जगणारी सगळी उमंग आहे. गझल म्हटली की, त्या प्रेमाच्याच असाव्यात असा बहुतेकांचा समज झालेला असतो. पण त्या बहुजनांच्या हिताच्याही असतात, बहुजनांच्या व्यथांच्याही असतात, बहुजनांच्या कायद्यांच्याही असतात आणि बहुजनांच्या फायद्यांच्याही असतात. आणि बहुजनांसाठी लिहीलेल्याही असतात. बाबासाहेबांनी लिहीलेल्या संविधानावरही असतात, आणि बाबासाहेबांवरही असतात, ते देवल्या वृत्तातील या गझलेकडे पाहिले की आपोआपच लक्षात येते. आणि आपले मस्तक या गझलेपुढे नक्कीच झुकते. कायद्यांच्या चौकटीला उंबर हा गावला भारतीयांच्या मताला योग्य ज्ञाता लाभला संहितेची नोंद झाली बारकावे जाणले फायद्याचा रंग सारा जीवनाला भावला वाट खडतर शोधलेली बोध घेण्या हा खरा राज्यघटना मांडलेली मार्ग सोपा दावला झेप गगनी घेत गेले राज्य बघ या मानवाचे थोर ऐसा तो शिपाई देश रक्षण्या धावला लोकशाही नांदतांना वैर सारे संपले संविधानी साध्य हेतू ध्येयरुपी मावला चालनाही देत गेली त्या यशाची पावती नायकाचा खास बाबा या जगाला पावला. अशा या गझल सम्राज्ञीस हा मानाचा मुजरा. वंदनाताई, एक दिवस नक्की आपला असेल. आपल्या करीताच असेल. याची खात्री बाळगा. आपण लिहीत राहा, लिहीते राहा. यश अवघ्या काही पावलांवर उभे आहे. आणि आपल्याकडून माझ्यासह सर्वांनाच अपेक्षा आहे. प्रतिक्षा तर आहेच, आपण नक्की विजयश्री खेचून आणाल याची. खुप काही लिहायचे होते. पण समीक्षेलाही मर्यादा हवी, म्हणून थांबतो. या सुरेख अशा गझल फुलोऱ्याचे सुंदर मुखपृष्ठ त्यांच्या मुलानेच तयार केले असून गझलफुलातील मकरंद सेवन करण्याकरिता फुलपाखरे अवतीभवती धिरट्या घालतांना दिसत आहेत. अमरावतीच्या पायगुण प्रकाशनाने पुस्तकाचे प्रकाशन केले असून महाराष्ट्र साहित्य संस्कृती मंडळाचे अनुदान या पुस्तकास लाभले आहे. वंदनाताई, या ओळी तुमच्यासाठी- विजयाची घंटा मन मंदिरी वाजू द्या पडघम त्याचे जनमानसी उमटू द्या. गझलांचे उभारा तुम्ही उंच उंच मनोरे त्यातील खिडक्यांना बांधा रेशमी दोरे मोरपंखांनी सजवा साहित्याची दारे त्यातून वाहू द्या चंदनसुगंधी वारे साहित्यवृक्षांची झुला तुम्ही फांदी कथा कविता गझलांची गा तुम्ही नांदी निनादू द्या यशाची अशी रणदुर्भी गझलसम्राज्ञी.. गझलसम्राज्ञी.. गझलसम्राज्ञी..